

Hans Majestæt Kongens beretning til Stortinget om rikets tilstand og bestyrelse i den tid, som er forløpet, siden forrige beretning blev avgit.

Vi Haakon, Norges Konge,

gjør vitterlig:

Overensstemmende med rikets grundlov skal Hans Majestæt herved meddele det nu forsamlede Storting beretning om rikets tilstand og bestyrelse i aaret 1908.

Med hensyn til organisationen av repræsentationen i utlandet bemerkes, at Regjeringen har benyttet en i legationssekretær-embedet i Kjøbenhavn indtraadt ledighet til at foreslaa dette embede inddraget.

Ved legationen i Madrid foreslaaes oprettet en egen legationssekretærpost i forbindelse med inddragning av bevilgningen til kancellist med kontor sammesteds.

Der foreslaaes oprettelse av et fastlønned konsulat paa Island og omdannelse av det ulønnede generalkonsulat i Montreal til fastlønned konsulat.

Den brasilianske regjering har siden sidste Stortings sammentræden latt en overordentlig utsending og befuldmægtiget minister akkreditere i Norge.

Mellem Norge og Bulgarien er der i paavente av avslutning av en handels- og

sjøfartstraktat utvekslet diplomatiske noter om gjensidig mestbegunstiget behandling av de to landes undersaatte, handel og skibsfart.

Der er skedd henvendelse til Belgien og Serbien angaaende avslutning av handels- og sjøfartstraktater. De underhandlinger der har været ført med den hollandske, den schweiziske og den rumænske regjering i lignende øiemed, har i aarets løp været fortsat. I anledning av en fra republikken Uruguay's regjering fremkommen henvendelse om avslutning av en handels- og sjøfartstraktat paagaar der undersøkelser.

Norge har tilstillet en række fremmede regjeringer indbydelse til at sende officielle delegerte til den 2den internationale videnskabelige leprakonferanse, som holdes i Bergen i august d. a.

Norge har avsluttet en overenskomst om tvungen voldgift med Amerikas Forenede Stater og undertegnet lignende overenskomster med Danmark og Portugal.

Kommissionen til undersøkelse av forskjellige spørmaale vedrørende flytlappers renbeitning, som blev nedsat efter avtale mellem den norske og den svenske regjering, har fortsatt sin virksomhet.

Den i forrige beretning bebudede proposition om Norges endelige tilslutning til den i Genf i 1906 avsluttede internationale konvention om sykes og saaredes pleie i felt vil nu bli Stortinget forelagt.

Artium er i 1908 bestaaet av omtrent 465 kandidater.

Restaurationsarbeidet i Trondhjems domkirke har været fortsat i langskibet.

Den kommission, som under medvirken av Stortinget er nedsat for at ta forskjellige kirkelige spørsmål under behandling og derom fremkomme med forslag, traadte sammen i slutningen av avvigte oktober og har utarbeidet og fremlagt et utkast til visitasreglement for den norske kirke.

Oplysningsvæsenets fond og de øvrige kirkelige fond er i stadig fremgang.

Siden forrige beretning er der git stadfæstelse paa 45 legater eller offentlige stifelser med en samlet kapital av kr. 632 508,97.

Antallet av de for Høiesteret henstaaende upaadømte saker, der ved begyndelsen av 1ste session 1908 var 473, nemlig 16 kriminelle og 457 civile, utgjorde ved utgangen av aaret 1908 458, nemlig 9 kriminelle og 449 civile.

Utgifterne ved undersøkelser av lovovertrædelser m. v., som i budgetterminen 1906/1907 utgjorde ca. kr. 843 000,00, har i budgetterminen 1907/1908 andraget til ca. kr. 871 000,00.

Det daglige middeltal av fanger i landsfængslerne har i budgetterminen 1907/08 utgjort 494 mot 593 i forrige budgettermin. Ved utgangen av budgetaaret var antallet 475, hvorav 425 mænd og 50 kvinder.

Sundhetstilstanden synes i det forløpne aar at ha været kun nogenlunde tilfredsstillende, dog efter de foreliggende opgaver maaske noget gunstigere i det hele for landdistrikterne end for byerne. Av epidemiske sygdomme har særlig mæslinger

været hyppige. Derhos har difteri (*croup*) og skarlagensfeber, i byerne ogsaa influenza og akut diarré hat ikke saa liten utbredelse. I Kristiania optraadte høsten 1908 en epidemi av barnekopper, som ophørte mot aarets slutning, og som ogsaa spredte sig med enkelte tilfælde til flere andre steder, uten dog der at opnaa nogen epidemisk utbredelse.

Dødelighetsforholdet for hele riket synes efter de foreløbige oplysninger, som derom har kunnet erholdes fra Det statistiske Centralbureau, fremdeles at stille sig gunstig baade for aaret 1907 og den del av 1908 (9 maaneder) for hvilken opgaver har kunnet skaffes.

Fiskerierne, som i 1907 hadde været ualmindelig indbringende, særlig paa grund av de høie fiskepriser, gav i 1908 et adskillig ringere utbytte. Fisket stillet sig forøvrig meget forskjellig paa de forskjellige steder og til de forskjellige tider av aaret, saavel i henseende til mængde som til værdi. Av torskefiskerierne gav Lofotfisket i mængde betydelig mindre end gjennemsnitlig i de sidste 25 aar, men da priserne var gode — om end noget lavere end i 1907 — og tranholdigheten meget rik, blev værdiutbyttet omtrent som et middelsaar. Finmarksfisket gav i mængde et noget større utbytte end i 1907, men priserne gik under fisket betydelig ned. Vaarsild- og fetsildfiskerierne gav ogsaa en betydelig fangstmængde, men priserne var meget lave. Utførselen av tørfisk og klipfisk har været større end i 1907, men av sild mindre.

Den samlede handelsomsætning med utlandet utgjorde i 1907 — bortset fra den over Narvik transiterte jernmalm — for indførselen 368 mill. kr. og for utførselen 236 mill. kr., begge dele mere end i noget tidligere aar. I 1908 er indførselen yderligere steget, men utførselen gaat litt ned. Adskillige utførselsvarer viser vistnok stigning, men dette blir mere end opveiet ved trælasterportens nedgang. Trælasterpriserne har nemlig stillet sig betydelig lavere end i 1907, og det utførte kvantum er ogsaa mindre. Imidlertid har utsigterne i den

sidste tid bedret sig noget. Træmasse- og cellulosefabrikkerne har i det hele tatt hat et godt aar, dog har priserne fra vaaren av været faldende. Aarets produktion var imidlertid for det meste solgt paa forhaand; eksporten av disse varer er steget.

Industrien forøvrig har ogsaa — indtil henimot høsten — i det hele arbeidet under gunstige vilkaar, om end ikke i alle brancher, og der er i aarets løp sat adskillige nye virksomheter igang. Paa den anden side er der foretat innskærnkning ved driften av enkelte virksomheter. Antallet av industriarbeidere er vistnok steget, dog neppe saa meget som i 1907, i hvilket aar de under fabriktilsynet hørende bedrifter øket sin arbeidsstyrke med henved 8000. Paa arbeidsmarkedet var forholdene fremdeles i det hele tatt gunstige, indtil der om høsten begyndte at indtræde en i nogen grad stigende arbeidsledighet. Adskillige arbeidskonflikter er forekommet, tildels langvarige og av betydelig omfang. Inden en række brancher er arbeidet nu betrygget ved overenskomster for flere aar.

Handelsflaaten blev i 1907 forøket med 22000 ton, idet dampskibstonnagen steg fra 751500 til 814400 ton, mens seilskibstonnagen gik noget ned. I 1908 er handelsflaaten ogsaa øket noget tiltrods for, at skibsfartskonjunkturerne har været meget daarlige og nedgangen i seilskibstonnage har fortsatt.

Indskuddene i landets sparebanker og private aktiebanker, der i 1907 økedes fra 742 til 803 millioner kr., viser ogsaa i 1908 nogen stigning. Norges Banks diskonto, der ved aarets begyndelse utgjorde 6 pct., nedsattes i slutningen av januar til 5½ pct. og i august til 5 pct.

Utvandringen, der i en række av aar til og med 1907 har utgjort adskillig over 20000, utgjorde i 1908 kun omkring 9000, væsentlig paa grund av daarlige tider i Amerika. Norges hjemmehørende folkemængde, der ved utgangen av 1907 er beregnet til 2330000, antages i løpet av de tre første kvartaler av 1908 at være steget med noget over 15000.

Landbruket har iaar i det hele git et utbytte, der ligger betydelig over det sedvanlige.

Høiavlingen blev usedvanlig stor og kun i to amter — Tromsø og Finnmarken — under middels. Kvaliteten blev ogsaa gjennemgaaende meget god.

Kornarterne har for vaarsædens vedkommende git større og mindre overskud, mens vintersæd og erter har git noget underskud.

Kvaliteten av vaarsæden blev tildels forringet av regn under indhøstningen, forøvrig er den gjennemgaaende god.

Poteter og turnips har begge git et godt middelsaars utbytte, men poteterne er i ganske stor utstrækning angrepne av tørraattenhet.

Havnegangene har været gode og sæterbruket har git et godt utbytte.

For havebrukets vedkommende har derimot sommeren været ugunstig, og navnlig har frugthøsten git et daarlig resultat.

Trælastmarkedet har været mindre livlig og trælasteksporten spesielt av høvlet last var adskillig mindre end foregaaende aar. Dette i forbindelse med de ganske høie priser, trælastbrukene vinteren 1907—1908 maatte betale for tømmeret, har bevirket, at vore trælasteksportører har hat et mindre godt aar. Utsigterne for 1909 er i saa maate heller ikke lyse, idet en hel del tømmer er blit indeliggende i vassdragene. Træsliperierne har hat god avsetning, hvorimot cellulosemarkedet i aarets sidste halvdel var mindre livlig. Efterspørselen efter sliperitømmer har været større end nogensinde, hvilket har bevirket, at skogeierne har faat sit tømmer godt betalt tiltrods for de flau konjunkturer paa verdensmarkedet. De offentlige skoge viste ved regnskapsopgjøret i april større nettoavkastning end i noget tidligere aar.

Skogeierne bestræber sig mer og mer for at gi sine skoge en rationel behandling og det stadig økende skogpersonale, som er ansat i Det norske Skogselskap og dets avdelingers tjeneste, benyttes i størst mulig utstrækning av skogeierne.

Statens indtægter av jagten har været i sterk fremgang.

Sundhetstilstanden blandt rikets husdyrbestand har i det hele været tilfredsstillende. Den offentlige bekjæmpelse av husdyrtuberkulosen har været ledet i samme retning som tidligere, og den vies fremdeles interesse fra gaardbrukernes side. Antallet av dyrlæger utgjør ved aarsskiftet 1909 217. Efter forutgaaende forhandlinger med svenske delegerte er der truffet bestemmelser, sigtende til at lette kvæg- og kjøtindførselen fra de svenske grænse-distrikter. Forslag om anlæg av et veterinært serumsinstitut vil bli fremlagt.

Arbeidsdriften ved de av Stortinget bevilgede jernbaneanlæg samt vei- og vandbygningsarbeider er foregaaet i det væsentlige overensstemmende med den for samme lagte plan og i det omfang som de givne bevilgninger har tillatt.

Av Bergensbanen er strækningen fra Voss til Gulsvik aapnet for drift. Likeledes er den private jernbane fra Thamshavn til Svorkmo aapnet.

De for drift aapnede jernbaner utgjør ialt 2 847 km. i længde, hvorav 2 424 km. statsbaner og 423 km. privatbaner. Derhos blev av Arendal—Aamlibaneanlægget strækningen Arendal til Froland, 18 km., aapnet for midlertidig drift fra 23de november 1908.

Forsikringssummerne i den almindelige brandforsikringsrings-indretning for bygninger utgjorde ved aarets begyndelse

for kjøbstad-avdelingen 1 005 millioner kroner
» land-avdelingen.   449   »   »

Tilsammen 1 454 millioner kroner

Denne forsikringssum er i aarets løp efter et foreløbig opgjør steget med omkring 10 millioner for hver avdeling og antages den 1ste januar 1909 at utgjøre omkring 1 475 millioner.

Efter de hittil kjendte brandskader har kjøbstad-avdelingen i 1908 et overskud av kr. 1 200 000,00, der tillagt overskuddet fra aarene 1905, 1906 og 1907 gir et nyt

reservefond ved utgangen av 1908 av omkring 4 millioner kroner.

Land-avdelingen hadde ved utgangen av 1907 et underskud av kr. 236 897,04, til hvis dækning der ved opgjøret for 1908 neppe kan paaregnes noget overskud.

I den sterke stigning av postvæsenets indtægter i de senere aar er der indtraadt en stands saaledes, at indtægterne i indeværende termin neppe vil naa det anslaaede beløp. Ogsaa i telegrafvæsenets indtægter er der mindre stigning end i de senere aar.

Besøket av utenlandske turister har været stigende og tør ansees for større end i noget tidligere aar.

Rikets toldintrader, der for budgetterminen 1907/08 var anslaat til kr. 40 000 000,00, har for samme tidsrum utgjort kr. 43 656 700,00.

Brændevinsavgiften var for budgetterminen 1907/08 anslaat til kr. 4 600 000,00. Avgiften av det i samme tidsrum til eiernes raadighet stillede brændevin utgjør — efter fradrag av avgiftsgodtgjørelse for utført brændevin og for brændevin, bestemt til teknisk eller videnskabelig bruk m. v. kr. 5 074 500,00.

Maltavgiften, der for budgetterminen 1907/08 var anslaat til kr. 3 200 000,00, har i nævnte tidsrum utgjort kr. 2 974 000,00 efter fradrag av avgiftsgodtgjørelse for det i terminen til utlandet utførte øl.

Avgiften av ætylætertilvirkingen har i budgetterminen 1907/08 efter fradrag av avgiftsgodtgjørelse for ætylæter anvendt til teknisk og videnskabelig bruk, utgjort kr. 52 800,00 mot anslaat kr. 50 000,00.

Avgiften av den indenlandske tobaksdyrking har i budgetterminen 1907/08 utgjort kr. 23 300,00 mot anslaat kr. 20 000,00.

Kongsberg sølvverk har i budgetterminen 1907/08 git en produktion av ca. 7 035 kg. fint sølv.

Ved myntindretningen paa Kongsberg er siden sidste indberetning avgaves ut-

myntet ialt kr. 616 000,00, fordelt med kr. 400 000,00 i 2-kroner, kr. 180 000,00 i 1-kroner og kr. 36 000,00 i 5- og 1-ører. Av de fra tidligere terminer gjenstaaende utmyntninger og av utmyntningen for indeværende termin er utmyntet det bestemte beløp i 2-kroner, mens der av de øvrige mindre myntsorter endnu staar tilbake at utmynte tilsammen kr. 438 900,00. Utmyntningen av dette beløp antages at være tilendebragt inden utløpet av indeværende budgettermin.

Rikets statsgjæld, der ved utgangen av budgetaaret 1906/07 utgjorde kr. 338 798 988,22 er ved avbetaling paa den ældre avdragsfrie statsgjæld, paa de øvrige statslaan og paa det av Statskassen overtagne anlægslaan til Drammen—Randsfjordbanens sidelinjer formindsket med tilsammen kr. 4 054 861,37.

Statsgjælden utgjorde saaledes ved utgangen av budgetterminen 1907/08 kr. 334 744 126,85.

Statsregnskapet, der for 1906/07 var oppgjort med en slutningsbeholdning av kr. 24 272 000,00, er for 1907/08 avsluttet med en beholdning av kr. 31 872 000,00.

Statskassens aktiver, som ved utgangen av september maaned 1907 utgjorde omtrent kr. 94 000 000,00 beløp sig ved utgangen av september maaned 1908 til ca. 95 140 000,00. Hertil kommer statens reservefond, stort 40 millioner kroner.

I aaret 1908 er av Hypotekbanken, indtil utgangen av november, utbetalt pantelaan til samlet beløp kr. 7 456 600,00. Banken har i samme aar ikke utfærdiget nogen obligationsserie.

Arbeiderbruk- og Boligbanken har ingen laaneserie utstedt for 1908. Beløpet av de av banken i aarets løp utbetalte pantelaan har utgjort tilsammen kr. 2 655 690,00.

Armeens øvelser har været fremmet overensstemmende med de givne bevilgninger.

Armeens fabrikker og verksteder har været i vanlig drift. Produktionen paa de forskjellige steder har været fremmet i den utstrækning, hvortil de givne bevilgninger har git anledning.

Den geografiske Opmaaling har foretat triangulering i Buskerud, Bratsberg og Tromsø amter. Præcisionsnivellement er utført langs Røros- og Bergensbanen samt om Mjøsen. Maaling i 1:50 000 har fundet sted i Nordlands, Tromsø, Finmarkens, Jarlsberg og Larviks, Buskeruds, Kristians og Hedemarkens amter. Krokering (maaling i 1:100 000) av det indre av Finmarkens amt er fortsat i Karasjok prestegjeld. Revision i marken av landkartverket har fundet sted i Helgeland, inden rektanglerne Fet og Gran samt omkring Kristiania og Kristianssand S.

Sjømaaling er utført i Kristianiafjorden, Sønd- og Nordmørefjordene, ved Vega i Nordland, i Salten, Lofoten og Finmarken. Revision av sjøkartverket paa vestlandet er fortsat paa strækningen Jæderen—Stadt.

Av karter er utgit:

1 blad av det topografiske kartverk, 1 do. av amtskartet over Nordre Trondhjems amt, 5 specialkarter i 1:50 000.

Efterretninger for sjøfarende er utgit i maanedlige hefter.

Marinen har for tiden under bygning to jagere og 1 undervandsbaat, de to førstnævnte ved marinens hovedverft, den sidste i Kiel. Togter og øvelser har været utført overensstemmende med de givne bevilgninger. Fra 12te mars til 15de juli var kommandofartøiet «Heimdal» utsendt til opsyn med trawlere under fisket i Finmarken. I de sidste dage av juni og den første halvdel av juli maaned foretok en eskadre bestaaende av panserskibene «Eidsvold» og «Tordenskjold» samt kanonbaaten «Sleipner» et togt til Østersjøen, under hvilket den anløp orlogshavnene Kiel og Libau. Alle øvrige togter og øvelser har været utført inden landets grænser.

Nye fyr er tændt paa Helnes i Finmarken. Paa Tvisten, Jarlsberg og Larviks amt, er anbragt en taakesignalstation. Forbedringer og vedlikeholdsarbeider er utført ved en flerhet av fyre. Et stort antal nye fyr lamper er opsat paa forskjellige steder langs kysten, og arbeide paagaar med

forbedring og forsterkning av flere ældre fyr- lamper. Merker og festigheter er an- bragt paa mange nye steder, særlig i fiskeri- distrikterne.

Revisionsdepartementets virksomhet er siden forrige beretning foregaat uforandret og paa tilfredsstillende maate og foran- lediger ingen særlig meddelelse.

Git paa Kristiania slot den 7de januar 1909.

Under Vor haand og rikets segl

Haakon.

(L. S.)

Gunnar Knudsen.

Hesselberg.